

VSEBINA DIDAKTIKE GLASBE

Terminologija

- Pojmi: glasba, didaktika, didaktika glasbene vzgoje.
- Odnos med občo didaktiko in didaktiko glasbene vzgoje.
- Glasbena pedagogika.

Zvrsti, vrste in stili glasbene umetnosti.

- Umetna, ljudska in zabavna – popularna glasba.

Zgodovinski razvoj glasbenega poučevanja

Stopnje, struktura in razvoj glasbenih sposobnosti

Glasbeni elementi in strukture

- Glasbene prvine in oblikovanje glasbenih predstav.
- Glasbena načela in principi oblikovanja.
- Glasbene oblike.

Načrtovanje kurikulumu

- Učni cilji glasbenega pouka. Cilji glasbenega pouka na razredni stopnji.
- Učne vsebine glasbenega pouka na razredni stopnji.
- Glasbene dejavnosti.

Načrtovanje poučevanja

- Konceptije glasbenega pouka.
- Metode poučevanja glasbe.
- Artikulacija pouka.
- Socialne oblike pouka.
- Akcijske oblike pouka. Praktične aplikacije.

Evalvacija

- Elementi evalvacije.
- Instrumenti evalvacije.
- Opisno in številčno ocenjevanje.
- Samoocena učitelja in učenca.

NAČRTOVANJE GLASBENEGA PROGRAMA

Pri načrtovanju je potrebno upoštevati število ur namenjenih glasbi. V prvi triadi devetletke sta 2 uri tedensko, v drugi triadi pa 1.5 ure tedensko.

Vsebine in cilji izhajajo iz štirih velikih področij:

- Glasbenega znanja in vsebin (podatkov, konceptov in generalizacij)
- Kognitivno procesnih spretnosti
- Glasbenih spretnosti
- Glasbenih nagnjenj in vrednot.

Ker učitelj lahko izbira iz vseh štirih področij v vsaki učni uri, so v večini primerov učnih enot prisotna vsa štiri področja.

Tematika vsebinske materije glasbe

Konstitutivni elementi:

- ritem (trajanje)
- melodija (višina)
- harmonija (enoglasno, večglasno,...)
- oblika (forma)

Struktura glasbe (koncepti, generalizacije)

Ekspresivni elementi:

- tonske kvalitete
- tempo
- dinamika

Kognitivno procesne spretnosti, ki se nanašajo na glasbo

- Opazovanje (znamo nekaj opazovat in opisat)
- Primerjava
- Klasificiranje
- Zbiranje in organizacija podatkov
- Povzemanje (kaj je skupno, enako, v čem se razlikuje)
- Generaliziranje
- Kreativno mišljenje (sintetiziranje)
- Interpretiranje podatkov
- Postavljanje hipotez
- Analiziranje
- Evalvacija
- Uporaba

Glasbene spretnosti, nagnjenja in vrednote

Glasbene spretnosti

- Petje
- Igranje inštrumentov
- Poslušanje glasbe
- Gibanje ob glasbi
- Branje glasbe
- Kreativne spretnosti

Glasbena nagnjenja in vrednote

- Izbiranje glasbe
- Spoštovanje (cenjenje)

Učni načrt in slovenske glasbene slikanice

Z ministrstva za šolstvo so v šolskem letu 2005 / 06 potrjene glasbene slikanice: Brede Oblak, Albince Pesek, Stefanija in Verbuč. Izšle pa so tudi glasbene slikanice: M. Slosarja in A. Naumovski

1. DEFINICIJA GLASBE

KAJ JE GLASBA?

- **Romantična definicija:** Glasba je umetnost izražanja občutij s toni (Heinrich Christoph Koch; prve definicije glasbe so nastale v obdobju romantike)
- **Objektivistična definicija:** Glasba je zvoneča oblika v gibanju (1854 - Eduard Hanslick - prvi glasbeni esteta). Gre za gibanje tonov, ki so postavljeni v neko obliko (sonata). Oblika ki zveni in se ves čas giblje. Ritem povzroča gibanje tonov, zvokov.
- Glasba je umetniška disciplina, katere izrazni material je zvok (*Muzička enciklopedija*). To je splošna definicija, ki pokriva glasbo v različnih stilih – klasični...
- Pojmi: **umetniška, klasična, resna in zabavna glasba.**
  - **Umetniška glasba** (kvalitetna, veljavna, izvajajo samo izobraženi glasbeniki) pomeni zelo visoka kvaliteta dela, ki je lahko napisano v različnih stilih. Poudarja visoka znanja, takšno visoko raven ni lahko ustvariti.
  - **Klasična glasba** (kar ima veljavo v preteklosti in sedanjosti) Bach, Mozart; opredeljuje skladbe ki imajo nek poseben pome zaradi svoje umetniške vrednosti v različnih obdobjih. To so dela ki so jih cenili že pred nami, in jih cenimo še mi.
  - **Resna glasba** – gre za zavzeto odgovorno umetniško delo. V vseh 3 primerih gre za neka večja umetniška dela, ki imajo večjo kvaliteto.
  - **Zabavna glasba** (nima takšno veljavo) potrebujemo manj znanja da to naredimo, izvajamo. Vzorci se zelo ponavljajo, veliko refrenov,... gre za kombinacijo ljudske glasbe v sodobnem stilu pod vplivom afriške in ___ glasbe

DELITEV GLASBE GLEDE NA NJENE KARAKTERISTIKE

IZVOR	ZASEDBA	ZVRST	FUNKCIJA
- Akustična	- Vokalna	- Zabavna, popularna	- Cerkevna
- Elektro-akustična	- Instrumentalna	- Ljudska	- Filmska
	- Vokalno-instrumentalna	- Klasična, umetna	- Plesna
		- Jazz	- Scenska
			- Estetska

Ločnica med resnim in zabavnim, kakršno poznamo danes, je stara dobrih sto let.

NEKATERI STILI IN ZVRSTI ZABAVNE GLASBE

Ameriški izraz za pop glasbo je rock. Je skupni pojem za raznovrstne stile in zvrsti, ki po svojem izvoru ali po interpretaciji spominjajo na značilnosti afro-ameriške glasbe.

- Rhythm and blues
- Rock'n'roll
- Rock se je razvil v 60-tih letih iz rhythem and bluesa in džez.
- Beat
- Hard rock
- Blues
- Punk
- Rap
- Hip-hop
- Rave
- Soul
- Disco
- Metalika

Poslušanje in analiza glasbe

- **Antoni Vivaldi: Pomlad iz suite Štirje letni časi** značilna baročna motorika, godalni orkester, stopenjska dimnika – glasno, tiho
- **J. Strauss: Na lepi modri Donavi:** začetku rečemo mreženje (uvod), izvaja simfonični orkester, vsi ti ki igrajo isto glasbilo se imenujejo tutti. Značilen je ritem, valčkov ritem, lepa spevna melodija, velika ponavljanja na 8 ali 16 taktov, vse jasno enakomerno razdeljeno, velika simetrija – zelo simetrično, dinamika. V tej glasbi je poudarjen ritem, lepa spevna melodija, ritem ki se ponavlja, zelo simetrična, dinamika. Začetek zabavne glasbe so ti valčki, to je nastalo konec 19. začetek 20. Stoletja
- **Luciano Berio: Sequenza III:** Sodobna glasba je glasba ki nastane v obdobju sodobnosti. Ta glasba je nova glasba. Delo je bilo namenjeno točno tej pevki (nekaj je natančen notni zapis, nekaj pa je improvizacije)
- **Finska oz. Laponska - Wateri & Angelit: Muittut ...:** šlo je za neko priredbo ljudske glasbe v stilu metalike, izhaja iz severa finske (laponske)
- **F. Mercury, M. Caballe: La Japonaise:** Fred Mercury pevec Quinnov. Prepevanje klasične glasbe, način petja v klasični operni glasbi, kombinacija zabavne, klasične glasbe in vpliv japonske ljudske glasbe, orkester, poudarjena melodika,
- **Aboridžinska glasba. Wirrimbah. Yamanalee; Didžeridu:** lesena cev, v katero termiti izdolbejo, da je votla. Nato aborigini pihajo vanjo in ustvarjajo različne ritme.

GLASBENE VEDE

Glasbena teorija, glasbena zgodovina, glasbena akustika, glasbena sinologija, psihologija glasbe, filozofija glasbe, estetika glasbe, muzikologija, etnomuzikologija, glasbena terapija, glasbena pedagogika, didaktika glasbe.

DIDAKTIKA – DIDAKTIKA GLASBE

2. ZGODOVINSKI RAZVOJ POUČEVANJA GLASBE

---

1. STARE CIVILIZACIJE

- V starih Vzhodnih civilizacijah (Kitajska, Indija, Perzija, Egipt) je visoka vrednost glasbe temeljila na **mitološko-kozmoških predstavah** o medsebojni povezanosti glasbenih tonov in nekaterih življenjskih pojavov. (Tisto kar je bilo z življenja so upodobili v glasbi).
- **Kitajci** so pentatoniko opravičevali z obstojem petih planetov, petih elementov, petih socialnih slojev in političnih relacij ter političnih pojmov.
- **Konfucij**: "Če želite vedeti kakšna je morala v državi in kako se z njo upravlja, poslušajte njeno glasbo."
- Barok - vse načičkano, enako... današnji čas - družba razklana, vse polno vsega. Vse to se vidi na glasbi, ker je takšna.

2. STARI GRKI

- **Stari Grki** - glasbi so pripisovali moralno vrednost socialno-politično in medicinsko-terapevtsko moč.
- Glasba je bila nasprotni pol telesni vzgoji in gimnastici ki vodi do **kalokagatije** - idealne skladnosti med lepim in dobrim. V šolah kitharistov so se učili peti, igrati kitharo, liro in aulos. Kalokagatija . idealna skladnost med lepim in dobrim
- Platon je glasbi pripisoval najpomembnejše mesto v vzgoji "...Ritem in melodija najlažje prodreta v notranjost duše in se vajo najmočnejše vtisneta." Najlažje vplivamo na naša doživetja, čustva prav z glasbo

Glasbena praksa se je gibala med dvema poloma: **dijonizičnim** in **apoliničnim**.

APOLINIČNO - koncentracija jasnosti moči in volje. Glasba deluje formativno.

- Strunski glasbili: LIRA, KITHARA.
- Lestvica: DORSKI tonski rod - resen in možat.
- Dorska lestvica - brez predznakov od d do d (brez višajev in nižajev). Najdemo jo pri Škotih, Ircih. (What should we do with the drinking sailor? - pesmica)
- APOLON - bog svetlobe, pomladi

DIJONIZIČNO - pijano samopozabljanje, razvratno, zabava, vino.

- Pihalo: AULOS.
- Lidijski, jonski in miksolidijski tonski rod
  - o **lidijski** od f do f brez predznakov,
  - o **jonski** od c do c, vendar razmerja (frekvence) niso takšne ko jih danes uporabljamo
  - o **miksolidijski** tonski rod od f do f
- Niso uporabljali durove in molove tonske lestvice.
- Dioniz - bog vina, samozabavljenja
- **ARISTOTEL** je menil, da je glasba igra in ne sodi k pouku. »Glasbena vzgoja mora usposabljanje za zaznavanje lepih ritmov in tonov.« »Glasba lahko s svojo lepoto vzbudi čisto radost.« Bil je prvi, ki se je zavzel za vzgojo poslušalca.
- **KITHARA** spominja na liro in ima različno število strun
- **AULOS, LIRA**; Aulos oboa vojnika - dve piščali ki jih istočasno vtakneš v usta in igraš nanjo

3. SREDNJI VEK

- Glasba v rokah cerkve
- Petje **psalmov** (stare hebrejske duhovne pesmi) in **himn** (slavnostne pesmi, hvalnice bogu) – samostanske, župnijske in katedralne šole.
- **KANTOR** – vodja poklicnih pevcev v samostanu ali katedrali.
- V 3. stoletju škof **CIPRIJAN** zahteval v cerkvi lepo petje.
- **VERIZMI** veliko petja na en zvok
- **CAPELLA** (5. Stoletje) utemelji **septem artes liberales**. Glasbo je uvrstil v KVADRVIH (aritmetika, astronomija, geometrija, glasba). Glasba uvrščena v »ZNANOST«.
- Papež **GREGOR I.** (6. Stoletje) ustanovil prvo pevske šole – Schola cantorum (šola petja). V njej gojil koralno petje (enoglasno, cerkveno petje). Delovala do 15. Stoletja.
- S pojavom **polifonije** (2. Polovica 9. Stoletja) so prevzemali vlogo učiteljev glasbeni umetniki. (kantor ki ni bil glasbeno izobražen ni bil dovolj za vso to glasbeno petje)

- Polifonija do konca baroka.

- **Guido iz Arezza** je z uvedbo solmizacije ustvaril temelje za samostojno učenje pesmi. Uvedel je črtovje – 4 črt za začetek. Solmizacija – glasbeni zlogi vzeti iz himne Janezu.
- **V 14. in 15. stoletju** so poleg cerkvenih ustanov gojili glasbeno kulturo **dvorni kantorji** (posvetna, instrumentalna glasba). Najstarejša v Evropi je Bolonija.
- UNIVERZE (14. Stoletje) so negovale glasbo na znanstveni osnovi. Vzgoja fevdalcev – septem artis probitatis (jahanje, plavanje, metanje kopija, mečevanje, lov, šah in petje).

4. RENESANSA, REFORMACIJA, PROTIREFORMACIJA

- Aktivnosti šolskih pevskih zborov. 4 URE GLASBE TEDENSKO. V središču skupno petje – **koral**. Zbori peli **a cappella** (brez instrumentov) literaturo 16. Stoletja. V internatih so peli vsak dan po eno uro, na začetku in koncu pouka in ob raznih priložnostih.

5. GLASBENI POUK V 17. STOLETJU

- Število ur pouka glasbe se zmanjša na 2 uri tedensko. Učijo se osnove teorije in petja po notni sliki. Intenzivira se instrumentalni pouk. Glasba prehaja v posvetne ustanove in se osvobaja vpliva cerkve.
- Kulturna središča so plemiški dvori. Glasbeniki so dvorni kapelniki.

6. 18. IN 19 STOLETJE

6.1. 18. STOLETJE

- J.J. ROUSSEAU – Emil naj sam ustvarja pesmi. Številčna metoda.
- FILANTROPISTI - opozorili, da je glasbo treba negovati iz **estetskih razlogov**.
- Glasbo so vrnili k umetnosti. V šole so lahko hodila tudi dekleta, ker ni bilo dovolj fantov. Dekletom so nudili tudi vzgojo in se trudili, da so bila tudi dekleta izobražena.
- **Povratek h glasbi kot umetnosti**.

6.2. 19. STOLETJE – NOVE IDEJE V GLASBENEM POUKU

- Pomlad narodov, čitalnice...
- To je stoletje, v katerem se glasba dokončno osvobodi zveze s cerkvijo in doba »odkrivanja« narodne glasbe. Glasbo v šoli uči učitelj vseh predmetov.
- **Pestalozzi** – ideja o glasbenem izobraževanju celotnega naroda. (pomemben pedagog)
- **Kretschmar** - je reformiral nemški glasbeni pouk. Velik pomen je poleg petju pripisoval tudi **poslušanju glasbe**.

7. 20. STOLETJE

- Pojav številnih reform
- **JÖDE - Jugendmusikbewegung** - afirmiranje ljudske in umetniške pesmi poveže s **plesom** in **igranjem inštrumentov**. Ustvaril je pojem muzikanta.
- **KESTENBERG** je predmet petje preimenoval v GLASBA. Predmet je reformiral od vrtca do visoke stopnje
- **KARL ORFF**- je uvedel igranje na otroška glasbila.

8. POUČEVANJE GLASBE NA SLOVENSKEM

- **SREDNJI VEK** - samostanske pevske šole.
- **REFORMACIJA** (2. polovica 16. stol.) **POUK PETJA** uvedli v nemške in latinske šole. Petje se je omejevalo na začetek in konec pouka. **TRUBAR** je poudarjal pomen lepega petja.
- **19. stol. ČITALNICE** - tečaji za glasbeno izobraževanje. 1815 člani Filharmonične družbe ustanovili za svoje potrebe glasbeno šolo.
- S pojavom obvezne osnovne šole - **1869** - je petje postalo obvezen predmet v narodnih šolah. Petju in glasbeni teoriji so se v **2. polovici 20. stol.** pridružile e druge discipline: **poslušanje glasbe** (1962), **igranje na inštrumente**, **gibanje ob glasbi** in **nazadnje glasbena ustvarjalnost** (1964).

3. GLASBENE SPOSOBNOSTI

RAZVOJ GLASBENIH SPOSOBNOSTI

1. Faza - POSLUŠANJE

OBDOBJE V MESECIH	FUNKCIJA	ZNAČILNOSTI
0 - 1 mes	Reagiranje na zvok	Mežikanje, tresenje
1 mes.	Reagiranje na zvok	"akustična fiksacija" - umiranje ob slušnih dražljajih
3 mes.	Izvor oz. lokacija zvoka	Obračanje glave proti zvoku
4 - 6 mes	Diferenciranje slušnih dražljajev - začetek aktivne percepcije zvoka	Pozorno poslušaj, kaže znake zadovoljstva, obrne se za zvokom

2. Faza - MOTORIČNE REAKCIJE NA GLASBO

OBDOBJE V MESECIH	FUNKCIJA	ZNAČILNOSTI
6 mes.	Začetek glasbene imitacije (neposredne)	Poskusi glasbene reprodukcije
6 - 9 mes.	Vokalizacija na glasbo	Reprodukcija sprememb v višini in ritmu

3. Faza - PRVE GLASBENE REAKCIJE

OBDOBJE V MESECIH	FUNKCIJA	ZNAČILNOSTI
9 mes.	Glasbeno brbljanje, diferencirano reagiranje	Reakcije ugodja ali neugodja na razne glasbe
12 - 18 mes	Večanje motoričnih reakcij na glasbo	
18 mes.	Začetek usklajevanja giba in glasbe	Ples z drugimi (lutkami, igračkami...)

4. Faza - PRAVE GLASBENE REAKCIJE

OBDOBJE V MESECIH	FUNKCIJA	ZNAČILNOSTI
18 - 24 mes.	Spontano petje, posnemanje kratkih odlomkov znanih pesmi	Petje brez besedila (v malih intervalih), posnemanje besedila, posnemanje nekaj taktov melodije
2 - 3 leta	Spontana tekmovalnost v petju in posnemanju znanih melodij	
3 leta	Večanje glasb. interesa in usklajenosti giba z glasbo, uspešno posnemanje ritma, besedila in melodije pri 50% otrok	Pozorno poslušanje, koncentriranje na glasbene dražljaje

5. Faza - IZMIŠLJANJE PESMI

3 - 4 leta	Petje raznovrstnih pesmi, večkrat izmišljenih ali sestavljenih iz delov že znanih pesmi - melodično so izvirne, ritmično pa skromne.
------------	--

6. Faza - **RAZVOJ RITMA**

5 - 6 leto	Sposobnost držanja tempa ritma postane dvakrat boljša. <ul style="list-style-type: none"> • Težave: ne morejo prilagoditi gibov spremembi tempa, • Napake v intervalih, • slučajno spreminjanje tonalitete, • Pesem dojemajo kot celoto - ne razlikujejo besed, ritma in višine tonov.
------------	---

7. Faza - **UTRDITEV GLASBENIH SPOSOBNOSTI**

6 - 9 leta	Nagel razvoj elementarnih glasbenih sposobnosti (melodičnih in ritmičnih). Zaznavajo in razumejo glasbene pojme: ritem, melodija, oblika, tempo, takt in tonaliteta.
------------	--

IZPIT: Kaj so enostavne glasbene sposobnosti? ritmične in melodične sposobnosti, ritmični in melodični posluš

8. Faza - **ESTETSKO OCENJEVANJE**

11 leto	Pojavijo se višje oblike glasbenih sposobnosti, ki omogočajo estetske ocene. Najprej se pojavlja sposobnost ocenjevanja adekvatnosti ritmične akcentuacije, kasneje ocenjevanje harmonije in njene intenzivnosti ter fraziranja.
---------	--

9. faza - **GLASBENA ZRELOST**

17. leto	S sistematskim glasbenim izobraževanjem se polna glasbena zrelost doseže pri 17-tih letih. Sestavljajo jo: sposobnost harmonske analize, estetskega ocenjevanja glasbe in samostojnega glasbenega ustvarjanja.
----------	--

STOPNJE IN STRUKTURA GLASBENIH SPOSOBNOSTI

- PRIROJENE ZASNOVE
- SPOSOBNOSTI:
  - *Teorija specifičnih sposobnosti* - nekdo ima lahko razvite glasbene sposobnosti samo ritmične in ne melodičnih, lahko je dober izvajalec na inštrument in ne pa pevec
  - *Unitaristična teorija* - gre za vse glasbene sposobnosti

Poul Michel je razlikoval 5 skupin glasbenih sposobnosti:

- 1) Sposobnosti povezane s slušno analizo - *melodijo, ritem, tonske višine*
- 2) Kinestetični občutki in predstave - *razlika med toni, ples, tempo rok in nog*
- 3) Spominske sposobnosti - *koliko si zapomnimo*
- 4) Motorične sposobnosti - *sposobnosti spretnosti, izvajanja, igranja, spretnosti prstov, spretnosti nog (orgle, klavir)*
- 5) Duhovne sposobnosti (pomen fantazije in mišljenja za razumevanje) - *interpretacija, spoznamo kaj je želel skladatelj izraziti, da znamo sami narediti veselo ali žalostno melodijo*

- NADARJENOST (zgornjih 10 % znotraj populacije določene starosti):
  - *Produktivna (skladanje),*
  - *Reproduktivno-interpretativna (za petje, igranje inštrumentov, dirigiranje)*Nadarjeni so tudi tisti, ki ustvarijo že nekaj znanega.
- TALENT (zgornjih 10 % populacije, ki se z nečim ukvarja, določene starosti; iščemo jih znotraj nadarjenih)
- MUZIKALNOST - prav zaigramo ritem in melodijo ter znamo vnesti čustva v besedilo

Povke lahko uglasimo - katero tolkalo lahko uglasimo? IZPIT

4. ČASOVNE DIMENZIJE GLASBE

RITEM

POSLUŠANJE

- Prisluhni *Preludiju iz opera Carmen G. Bizeta*. Odlomek se začne z ritmičnim motivom koračnice, ki se takoj ponovi. Nato sledi novi motiv koračnice, prihod toreadorja.
- Poslušanje še drugič. Prihod toreadorja se začne z osmimi enakomerno na trobente in trombone zaigranimi akordi, nato „melodijo igrajo godala. Ko poslušáš počakaj do začetka melodije, nato skladno z njo enakomerno ploskaj ali udarjaj z blazinicami prstov do njenega konca.
- Z enakomernim ploskanjem oz. udarjanjem si označeval osnovni udarec, oz. pulz glasbe. Ta določa enakomerno osnovo - »bitje srca« - glasbe. To je osnova, s katero ušesa merijo druge glasbene dogodke.
- Enakomerno ploskaj in tej od 1 do 12. Pazi, da ne ploskaš vedno hitreje ali počasneje.

- Še enkrat zaploskaj dvanajst ne grupiranih četrtnik, nato jih ploskaj v dvo-, tri- in štiridelni meri.

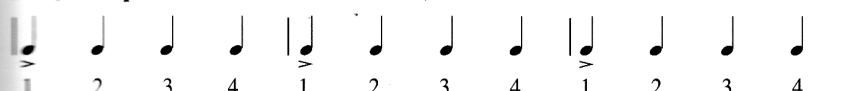
(a) **Duple metre** – two beats to a bar

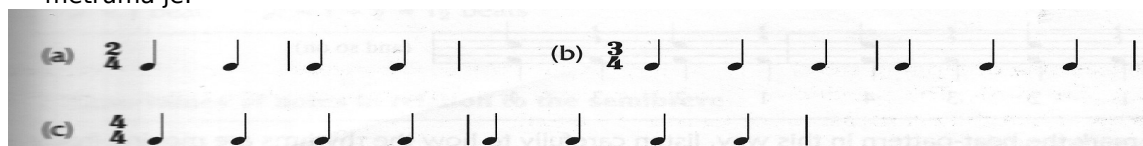
(b) **Triple metre** – three beats to a bar

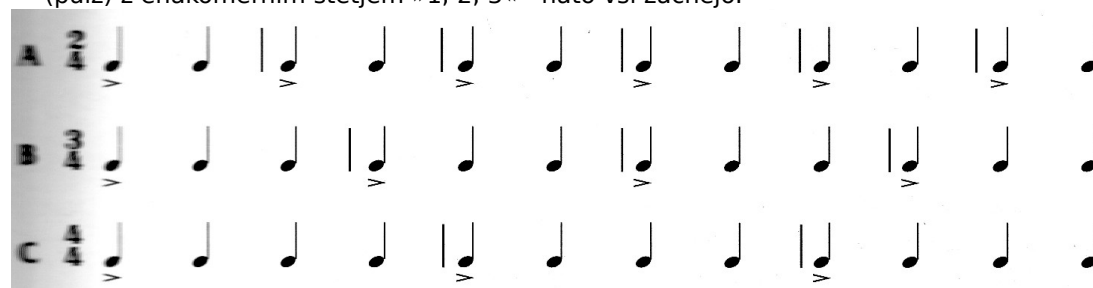
(c) **Quadruple metre** – four beats to a bar

- V metrumih, ki ste jih ploskali, je bil osnovni udarec četrtnika. Zapis metruma je:

- **IZVAJANJE:** oblikuj skupino treh glasbenikov s kontrastnimi tolkali. Izvajajo skupaj, vsak svojo linijo (A, B in C). Pred začetkom mora nekdo nakazati osnovni udarec (pulz) z enakomernim štetjem »1, 2, 3« - nato vsi začnejo.

NOTE IN PAVZE

Name	Note	Rest	Value when each beat is a crotchet
semibreve			4 beats
minim			2 beats
crotchet			1 beat
quaver			$\frac{1}{2}$ (2 to a beat)
semiquaver			$\frac{1}{4}$ (4 to a beat)
demisemiquaver			$\frac{1}{8}$ (8 to a beat)
hemidemisemiquaver			$\frac{1}{16}$ (16 to a beat)

A dot after a note or rest makes it half as long again. For example:

$$\text{♩} = 1 \text{ beat}; \quad \text{♩} \cdot = 1 + \frac{1}{2} = 1\frac{1}{2} \text{ beats}$$

NOTNE VREDNOSTI IN NJIHOV ODNOS DO CELINKE

British name

1 semibreve

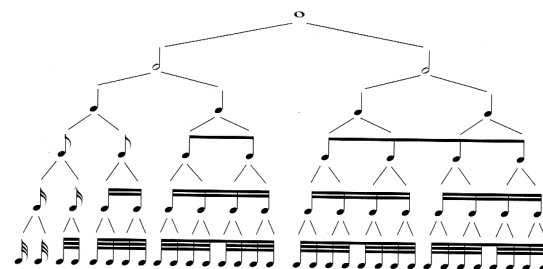
2 minims

4 crotchets

8 quavers

16 semiquavers

32 demisemiquavers

American name

1 whole note

2 half-notes

4 quarter-notes

8 eighth-notes

16 sixteenth-notes

32 thirty-second-notes

DEFINICIJE IN POJMI

RITEM - je zaporedno ponavljanje dveh ali večih kontrastnih elementov. Zvoki so kontrastni po jakosti in trajanju. Ritem lahko obstaja brez metruma, metruma brez ritma pa ni.

AVGMENTACIJA - časovno podaljšanje notnih vrednosti v razmerju 2:1.

DIMINUICIJA - časovno skrajšanje notnih vrednosti v razmerju 1:2.

SINKOPA - prenos poudarka iz teške na lahko dobo. (četrtnski takt: osminka, četrtna, osminka)

METRUM - je enota za merjenje glasbenega ritma. Je enolično merjenje časa na enako odseke, dobe. Določa število in vrsto enot enakega trajanja zvoka.

o ENOSTAVEN metrum (2-, 3- delni), SESTAVLJENI (4-, 5-, 7- delni...)

TAKT - popoln, nepopoln

TAKTNICA - črta, ki med seboj ločuje takte

PRIMERI:

Poslušanje glasbenih primerov in ugotavljanje metruma:

- Polka. Tamburaši iz Sodovcev

- Čajkovski: valček iz baleta Trnjulčica

- Regiment po cesti gre

- R. Novak: Tres - beng - tres

- Tabanaba. Oceania

- Stravinski: Ples adolescentov iz posvečanja pomladi

- Boyzone. The different beat

Petje in diriganje petdelne mere:

- Pleši pleši črni kos (3 + 2)

- Jaz pa pojdem na Gorenjsko (2 + 3)

PSIHOLOŠKE OSNOVE RITMA

TEORIJE RITMA:

- **Instinktivna** (seashore) - tiktakatnje ure

- **Fiziološka** - bitje srca
- **Motorična**: če poslušáš neko glasbo ali jo izvajaš pogosto prihaja zraven do nenadzavrovane ali zavarovane mišične

METODE IN POSTOPKI OBVLADOVANJA RITMA - RELATIVNE IN ABSOLUTNE METODE:

➤ **RELATIVNE METODE:**

- GOVORJENA TRAJANJA (Galín, Cheve, Paris)
- Osnovna metrična (števena) enota je »**ta**«.
- Prva poddelitev **ta - te**, druga poddelitev **ta-fa-te-fe**.
- Triola je **ta-te-ti**.
- Sinkopa v trajanju ene četrтинke - **ta-ta -- fe**.

➤ **ABSOLUTNE METODE:**

- RITMIČNI ZLOGI MÜNICHÄ - kai-toi.-pan-toi
- Gre za relativnost zapisa in uporabe: ta lahko v 2/4 taktu pomeni četrтинko, v 2/2 lahko pomeni polovinko..

RITMIČNA GIMNASTIKA J. DALCROZEA

- V začetku 20. Stoletja se je Dalcroze prvi začel zavzemati za gibanje v glasbeni vzgoji.
- Izhajal je iz gibanja in temu dodal glasbo.
- Danes izhajamo iz glasbe in ji dodajamo gibanje.

SOMERVELOVA STRENOGRAFIJA

- Linearno sledenje glasbi in njeno zapisovanje z različno dolgimi vodoravnimi črtami.

LINEARNA IN FIGURALNA ZAPOMNITEV GLASBE

- Glasbena psihologinja Jane Bamberg govori o linearni in figuralni zapornitvi glasbe. Pri **linearni zapornitvi** sledimo glasbi od tona (zvoka) do tona (zvoka) linearno, vsak ton si zapornimo zase. Pri **figuralni zapornitvi** tone (zvoke) družimo v figure oz. motive. Na tak način si glasbo zapornimo v večjih bolj smiselnih celotah.

ZAPISOVANJA RITMA

- Zapisovanje izštevanek
- Godci so v kordeni plesat začel,
Druzga ne manjka ko malo deklet.

God..ci so vkor de ni ple..sat za..čet, druž..ga ne manj..ka ko ma..lo de..klet.

An, tan, tanta ran, cin, bum, kalvaran.
Kalvarina, kozačina, bum.

Enci, peci, pec. Ti si mali zec,
A ja mala veverica,
Eci, peci, pec.

IZVAJANJE RITMIČNIH VSEBIN

Oblikujte štiri skupine izvajalcev. Skupaj ploskajte ritem. Po nekaj ponovitvah, ko ga obvladajo, izvedite ritmični rondo.

Začne prvi izvajalec, nato drugi, itd. Določi kolikokrat ga boste izvedli zaporedoma. Zaigrajte rondo še s kontrastnimi tolkali.

Handwritten musical notation on a staff with four lines. The notes are marked with 'x' and have handwritten labels to their right:

- South America, come to (2x)
- Argen-ti-na (2x)
- Panama, Panama, Kulba (2x)
- Sunday in Rio, and Monday at home (1x)

Handwritten musical notation on a staff with four lines. Above the staff is the number 3/5/7/9 with an 'x' below it. To the left of the staff are the words "ploščanje" and "stezna: spredaj zadaj koraki:". The staff shows rhythmic patterns with notes and rests.

Handwritten musical notation on a staff with four lines. To the left of the staff is the text "Conti-Mix:". To the right is a 5x5 grid with 'x' marks in various cells, representing a rhythmic pattern.

Oblikuj dvojice. Vsak izbere eno tolkalno. Nato izberite mero: $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ ali $\frac{4}{4}$. Prvi izvajalec začne izvajati metrum z nežnim poudarkom prve dobe v vsakem taktu. Drugi izvajalec se mu pridruži z improvizacijo ritmičnih vzorcev, vključni tudi pavze, konča z enakomernimi udarci. Čez nekaj časa izvajalca zamenjata vlogi.

Poizkusite z različnimi metri.

1. Izvajalec A izbere metrum in improvizira ritmične modele dolge dva takta. Brez pavze ga natančno imitira B izvajalec. A improvizira naslednja dva takta, B ga posnema, itd.
2. Menjava vlog, B vodi.
3. A izvajalec spet vodi - B tokrat odgovarja z drugačnim ritmičnim vzorcem
4. Ponovna menjava vlog
5. Ponovi 3 in 4 in upoštevaj: včasih igra glasno, včasih tišje, včasih dodaj izrazit poudarek, spremeni meter vsakih osem taktov. Oblikuj skupine s 4 izvajalci - trije instrumentalisti, četrti je dirigent. Ustvari ritmično glasbo po zapisu. Uporabi:

Player 1		* improvise	*	* (silence)	*	* (silence)	*
Player 2		* (silence)	*	* (silence)	*	* improvise	*
Player 3		* (silence)	*	* improvise	*	* (silence)	*

ZGODOVINSKI RAZVOJ NOTACIJE

- **Nevme** (6. - 9.stol.) - pevce spominjajo na že naučene napeve
- **Astemska notacija** (9. - 13.stol.) - nevme so zapisane okoli ene ali več črt
- **Kvadratna koralna notacija** (13.stol.) - zapisovali so na štiri črte
- **Črna menzuralna notacija** (13. - 15.stol.) znaki za različna trajanja: longa, brevis, semibrevis. Vsaka daljša nota obsega dve ali tri krajše.
- **Bela menzuralna notacija** (15.stol.)
- **Tabulature** (14. - 18.stol.) - instrumentalna notna pisava za posamezne instrumente - lutnjo, orgle, čembalo, godala in pihala. Nastala je sočasno z menzuravno notacijo.

PONOVITEV NEKATERIH NOVIH POJMOV

- **Enostavna mera:** dvodelna in enodelna
- **Sestavljena mera:** štiridelna, petdelna, sedemdelna
- **Mešana mera:** poljubno menjavanje različnih mer
- **Poliritmija:** sočasno pojavljanje več različnih ritmov
- **Polimetrika:** zaporedno menjavanje ali sočasen potek različnih taktovskih načinov
- **Sinkopa:** prenos poudarka iz težke na lahko dobo
- **Nevme:** sistem znakov, ki nas spominjajo na znane napeve
- **Koralna notacija:** črna in bela
- **Tabulature:** instrumentalna notna pisava

ZAPISOVANJE RITMA

Ritem lahko zapisujemo z notami, ali z slikovnim zapisom. (večje manjše muce, ki so postavljene višje in nižje)

DIDAKTIČNE IGR ZA RAZVIJANJE RITMIČNIH SPOSOBNOSTI

- Izštevanke
- Bobnarska šola
- Prepovedan gib
- Telegraf
- Ustvarjanje ritmičnih vsebin ob »odbijanju žogice« ali izvajanju mere
- Sestavljanje vlakca iz vagončkov
- Iskanje skritega predmeta ob izvajanju izbranega ritmičnega motiva
- Kupovanje na tržnici
- Ritmične uganke
- Žaganje debla
- Veslaška tekma
- Ritmična hoja živali,...

VAJE

- Pospremimo dolge in kratke tone – zapisovanje ritmičnih vzorcev v kvadratih – označitev s številkami in sestavljanje »telefonskih števil«, domino, vagončki,...
- Župančič, Pesek: Pet sinov iz ene hiše avgmentacija, diminucija
- Rap ur
- Ogled ritmičnih zapisov spremljav

RITEM V UČNEM NAČRTU NA RAZREDNI STOPNJI OSNOVNE ŠOLE

Prvi razred:

- Ritmično izrekajo kratka otroška besedila, izštevanke, uganke
- Spremljajo petje in izreko z otroškimi glasbili in zvočili
- Igrajo pred-, med- in poigre
- Gibajo se, rajajo ob petju ali ritmični izreki
- Sposobnosti: učenci si razvijajo elementarni ritmični posluš

Drugi razred:

- Oblikujejo ostinate spremljave na glasbilih za pesmi in besedila
- Ritmično izrekajo in ritmizirajo otroška besedila
- Igrajo na lastna ljudska in orffova glasbila
- Z gibanjem in plesom spremljajo petje in izreko
- Sposobnosti: stopnjujejo ritmični posluš z igro odmevov oz. posnemanjem ritmičnih motivov ter z gibnimi ali zvočnimi odzivi (npr. korakajo)
- Spretnosti: v igri stopnjujejo spretnost instrumentalne igre na različnih glasbilih
- Znanja: se uvajajo v glasbene zapise ob likovnih simbolih

Tretji razred:

- Z instrumentalno ali preprosto vokalno spremljavo (ostinato) pejejo enoglasne pesmi
- Doživljajsko in estetsko poustvarjajo ritmična besedila
- Na glasbilih (lastnih, ljudskih, Orffovih in drugih) igrajo spremljave in krajše instrumentalne skladbe
- Ritmično izrekajo besedila in jih spremljajo s telesnimi gibi in glasbili
- Z gibanjem in plesom spremljajo petje in izreko, ter plesno izražajo glasbene značilnosti
- Oblikujejo spremljave za pesmi in besedila
- Dopolnjujejo ritme, oblikujejo odgovore na glasbena vprašanja

- *Vsebine:* glasbeni čas: glasbo merimo:glasba vsebuje tudi tišino ali pavze. Gibanje in ples: zapešimo kolo; z gibanjem in plesom izrazimo vsebino glasbe. Glasbeni pogovori: posnemanje v glasbi; dopolnimo glasbene misli; glasbena vprašanja in odgovori; ustvarimo zvočno podobo

- *Sposobnosti:* z izreko izštevanek, ugank, rekov in odlomkov z onomatopojami poglobljajo ritmične sposobnosti; natančno posnemajo ritmične motive ter fraze in poglobljajo glasbeni spomin; razvijajo glasbeno mišljenje in analitično zaznavajo odnos tona kot daljši – krajši.

- *Spretnosti:* izboljšujejo tehniko petja in instrumentalne igre, so spretnejši v gibnem izražanju ob glasbi, poglobljajo hitrost izvajanja

TEMELJNI STANDARDI RITMIČNEGA ZNANJA OB ZAKLJUČKI PRVEGA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA

Učenci znajo:

- Zapeti okoli trideset ljudskih in umetnih pesmi
- Ritmična besedila (izštevanke, reke, uganke, otroško poezijo)
- Posnemati ritmične motive v skladu s svojimi individualnimi sposobnostmi
- Spremljati pesmi in igrati krajše skladbe na otroška glasbila
- Razlikovati tone in tišino, ter dolgo in kratko
- Se orientirati v elementarnih simboličnih zapisih

Četrty razred:

Učenci:

- Ritmično izrekajo in ritmizirajo otroška besedila po posnemanju, slikovnih, zlogovnih in notnih zapisih
- Izrekajo besedila ob spremljavi glasbil
- Igrajo instrumentalne vsebine
- Spremljajo petje in izreko z gibanjem in plesom
- Izražajo glasbena doživetja gibalno-plesno
- Oblikujejo ritmične vsebine in spremljave
- Ustvarjajo glasbene zamisli in jih zapisujejo s simboli ali zlogi

- *Vsebina:* zapisi tonskih višin in trajanj; note nakazujejo daljše in krajše tone

- *Sposobnosti:* poglobljajo ritmični posluš z analitično zaznavo tonskih trajanj (dobe in prve poddelitve); poglobljajo glasbeni spomin

- *Spretnosti:* v igri stopnjujejo spretnost instrumentalne igre na različnih glasbilih

- *Znanje:* uporabljajo slikovne, zlogovne in notne zapise, poimenujejo tonska trajanja (dobe in prvo poddelitev)

Peti razred:

Učenci:

- Ritmizirajo zvočno in vsebinsko zanimiva besedila
- Na glasbilih izvajajo spremljave in instrumentalne vsebine
- Ob petju, izreki in igri oživljajo slovensko plesno izročilo
- Z glasbili zvočno upodabljajo kratke zgodbe, dogodke; z znanimi trajanji ustvarjajo spremljave in glasbene oblike
- Zvočna doživetja in zaznave sporočajo gibno

- *Sposobnosti:* poglobljajo in izostrujejo analitični ritmični posluš v širšem obsegu tonskih trajanj in temeljnih taktovskih načinov ob asociativnih prestavah slikovnih in notnih zapisov

- *Spretnosti:* sodelujejo pri nakazovanju metruma, stopnjujejo spretnost instrumentalne igre

- *Znanja:* razumejo osnovno orientacijo v glasbeno-grafičnih slikovnih, zlogovnih in notnih zapisih

TEMELJNI STANDARDI RITMIČNEGA ZNANJA OB ZAKLJUČKI PRVEGA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA

Učenci:

- Igrajo spremljave in skladbe za Orffov instrumentarij
- Poznajo okvirno orientacijo v notnem zapisu (sistem trajanj)

Zapisane imate štiri fraze, ki se končajo s četrtskimi pavzami.

- V kakšnem razmerju je 2 fraza do 1? V čem se razlikuje? Prva je oktavo više, glasnejša; druga je oktavo nižje, je tišja
- V kakšnem razmerju je 4 fraza do 3? V čem se razlikuje? Prva je oktavo više, glasnejša; druga je oktavo nižje, je tišja
  - **Tempo** je **hitrost izvajanja** glasbenega dela glede na trajanje osnovne metrične enote. Regulira trajanje tonov (osnovnih števnih enot). Osnovna števna enota je lahko določena.
  - Konec 16. st. se pojavijo prve oznake za tempe.
  - Mälzel je leta 1816 na Dunaju iznašel **metronom** – glasbeno uro, s pomočjo katere je mogoče natančno nastaviti dolžino trajanja števnih enot.
  - MM - Mälzlov metronom ali četrtnika je npr. 60 – gre za 60 udarcev v minuti.
  - V vokalni glasbi so te oznake začeli uporabljati tudi kot oznake za izrazna sredstva.

POČASNI TEMPI

- ***largo*** - zelo počasi, razvlečeno, široko, mirno
- ***largo*** - manj široko
- ***lento*** - zategnjeno
- ***grave*** - težko, počasi
- ***adagio*** - zmerno počasi, lagodno, mehko ne težko, sproščeno

ZMERNI TEMPI

- ***andante*** - srednje hitro, zmerno, lahno, grede
- ***andantino*** - lahneje kot pri andante
- ***sostenuto*** - zadržano
- ***maestoso*** - veličastno
- ***moderato*** - zmerno, umirjeno

HITRI TEMPI

- ***allegro*** - hitro, tekoče, razigrano
- ***allegretto*** - nekoliko hitro, veselo, razigrano
- ***animato*** - razgibano
- ***con moto*** - gibčno

ZELO HITRI TEMPI

- ***con brio*** - živahno
- ***con fuoco*** - ognjevito
- ***vivace*** - živo, živahno
- ***presto*** - hitro, vihravo
- ***prestissimo*** - kar se da hitro, kolikor zmorete

DODATNE OZNAKE

- ***assai*** - zelo
- ***meno*** - manj
- ***molto*** - zelo
- ***piu*** - bolj
- ***poco*** - malo
- ***poco a poco*** - po malem
- ***troppo*** - preveč

OZNAKE ZA ZNAČAJ

- <i>cantabile</i> - spevno	- <i>intimo</i> - iskreno
- <i>espressivo</i> - izrazno	- <i>marziale</i> - korakajoče
- <i>agitato</i> - razgibano	- <i>nobile</i> - plemenito
- <i>capriccioso</i> - muhasto	- <i>religioso</i> - pobožno
- <i>dolce</i> - sladko	- <i>rigoroso</i> - strogo
- <i>burlesco</i> - šaljivo	- <i>grandioso</i> - veličastno, sijajno

AGOGIKA

- **Agogika** je izraz za različne modifikacije (spremembe) tempa, ko poskuša interpretacija doseči močnejši izraz in plastičnost.

Agogične oznake:

- ***accelerando*** - pospešujoče
- ***ritardando*** - polagoma zadržujoče
- ***ritenuto*** - naglo zadržano

- **vezano rubato** - nihanje hitrosti v melodiji nad spremljavo
- **prosti rubato** - nihanje tempa sočasno v vseh glasovih

DINAMIKA IN TEMPO V UČNEM NAČRTU

SPLOŠNI CILJI PREDMETA:

- aktivno poslušati glasbo, jo doživljati in prepoznavati njene značilnosti;
- razvijati glasbene sposobnosti estetskega oblikovanja
- razumeti bistvene pojme, zakonitosti in podatke o glasbenih izraznih pravilih.

2. razred

- *Predlagane vsebine:* znamo peti hitreje in počasneje, glasneje in tišje, naraščajoče in pojemajoče
- *Druga znanja:* pojemo, igramo *glasno - tiho, hitro - počasi, naraščajoče - pojemajoče*.

3. razred

- *Glasbene dejavnosti:* doživljajsko in estetsko poustvarjajo nove pesmi in ritmična besedila;
- *Glasbeno razvojni dosežki*
  - o *Sposobnosti:* učenci razvijajo glasbeno mišljenje in analitično zaznavajo odnose v lastnostih tona kot glasnejši - tišji, višji - nižji, daljši - krajši.
  - o *Spretnosti:* poglobljajo prvine estetskega oblikovanja.
- *Specialno-didaktična priporočila:* v 3. razredu se uporablja simbolni slikovni zapis. Pri izvajanju in ustvarjanju je posebej poudarjeno izvajanje skozi doživljanje in estetsko oblikovanje.

Glasbeni primeri:

- **Edvard Grieg:** Suita Peer Gynt, *V votlini gorskega kralja*
- **Antonin Dvoršak:** IX. Simfonija v e-molu, *Iz Novega sveta*, III.st. Largo

Dodatni glasbeni primeri:

- **Edvard Grieg:** Suita Peer Gynt, *Jutro*
- **Robert Novak:** *Cirkus*
- **Chopin:** *Valček*

6. VERTIKALNE DIMENZIJE GLASBE

MELODIJA, DEFINICIJA IN ZNAČILNOSTI

MELODIJA je oblikovano, zaokroženo, razumljivo, smiselno in po določenih pravilih (ponavljanje, razvrstitev) urejeno tonsko sosledje. Nima težnje po nadaljevanju.

Značilnosti melodije kot dobre forme so:

- Bližina tonov (gibanje v malih intervalih)
- Zaključenost melodije (zaprta stabilna tvorba)
- Padajoča infleksija (psihološka sprostitvev)
- Orientacija na toniko
- Zakon dobre kontinuiranosti - element traja v opaženem (melodijo si hitro zapomnimo)

TONSKA LESTVICE IN OGLAŠEVANJE

TONSKA LESTVICA - dvigajoče se in padajoče sosledje tonov v okvirju ene oktave, ki je posledica tonskega sistema. Zgrajena je na redu, ki ga uporablja določena kultura. Mi slišimo od 16 do 25000 tresljajev v sekundi. Lestvica je pregledno zaporedje tonov po kriteriju višine. Komorni a (osnova za uglasitev) je najprej imel frekvenco 435, v 19. Stol. So to frekvenco zvišali na 440 Hz.

PITAGOREJSKI SISTEM gradnje lestvice in oglaševanja so uporabljali stari Grki. Z matematičnimi računi so delili strune na polovico - oktava, dve tretjini - kvinta. Zvišani toni so višji od nižanih (cis je višji od des-a)

ČISTI, HARMONIČNI SISTEM (naravno uglasjevanje) uporablja alikvotne ali višje harmonične tone. Povišani spodnji toni so nižji od nižanih zgornjih tonov (cis je nižji od des-a)

TEMPERIRANI SISTEM - Andreas Werckmeister v baroku razdelil oktavo na 12 enakih delov.

TONSKI NAČIN je sosledje tonov, ki so osnova melodije ali celo skladbi in so vezani na posebni osnovni ton (osnovni ton je prva stopnja lestvice tonskega načina). Spoznamo jih po predznakih na začetku skladbe. Oblikujemo jih po zgledu C - durove in a-molove lestvice

Lestvico gradimo po sosledju celih in pol tonov

Durova lestvica: 1 1 ½ 1 1 1 ½

Molova lestvica:

Navarni mol: 1 ½ 1 1 ½ 1 1

Harmonični mol: 1 ½ 1 1 ½ 1^{1/2} 1
2

Melodični mol: 1 ½ 1 1 1 1 ½

PENTATONIKA: petstopenjska lestvica brez poltonov

KORALNE ALI STAROCERKVENE LESTVICE: jonska (c), dorska (d), frigijska (e), lidijska (f), miksolidijska (g), eolska (a)

PSIHOLOŠKE OSNOVE VIŠINSKIH GLASBENIH PREDSTAV

Relativne in absolutne metode oblikovanja glasbenih predstav

Začetnik obvladovanja glasbene pismenosti in pouka solfeggia je bil **GUIDO IZ AREZZA** (Guido Areški, 995 – 1050). S pomočjo Himne sv. Johannesesa iz 8. stol. si je zamislil načine predstav o odnosih med toni. V omenjeni himni se vsak pol-stih začne stopnjo višje. Prvi zlog pol – stihov – **UT, RE, MI, FA, SOL**, in **LA** (heksakord) – so bili osnova predstav o odnosih med tonskimi stopnjami in slušnimi predstavami o toniki.

Relativno: pesem enako slišimo če jo zapojemo višje ali nižje. Zapomnimo si natančne razmerja med tonskimi stopnjami. Vsaka prva lestvična stopnja je DO.

Absolutna – frekvence

MUTACIJA, preimenovanje SOL v MI, pojem **SOLIMIZACIJA**. Guido je začel prvi uporabljati tudi notne črte in sicer štiri, rdečo za c, rumeno za f, in dve črni. Njegov sistem je bil v rabi od 10 do 16 stoletja.

V 16 stoletju je Anzelmo iz Flandije heksakordu dodal SI in HO. Na prehodu iz 16 v 17 stoletje je Hubert Waelnart poimenovanje oktave spremenil v DO.

ŠTEVILČNI SISTEMI

- Zapisovanje glasbe s številkami
- V Nemčiji absolutne metode zapisovanja glasbe, v Franciji pa relativne
- Peter Schultz (1747-1800) je za osnovo (C-dura) zapisovanja glasbe uporabil številke 1-7, za mol pa 6,7,1-5. Pelo se je z abecedo C-dura. **Absolutna metoda**
- V Franciji so Galin, Cheve in Paric zapisane številke izvajali s solmizacijo. **Relativna metoda.**

METODA TONIK SOLFA

Avtorica *Sarah Ann Glover* (19. Stol, anglija) izpopolnil **John Curwen**. Ne uporablja zapisovanja z notami, temveč samo s solmizacijo. Je relativna. Uporablja naslednje poimenovanje tonskih stopenj: DO,RE,MI,FA,SO,LA,TI,DO

John Curwen si je zamislil nakazovanje tonskih stopenj z roko ob telesu imenovano **FONOMIMIKA**

METODA TONIKA DO

Razvila jo je **Agnes Hundegger** (19. Nemčija) iz Tonik solfa metode. Prezela je solmizacijo in fonomimiko. Mol obravnava kot paralelo dura. Tonika mola je LA. Gre torej za toniko Do – La metodo. Uporablja: fonomimiko, modulatorje, črkovno notacijo in do-ključ (premični ključ – tam kjer zapišemo DO, tam bo DO). **Relativna metoda**

METODA TONSKIH BESED (tonwortmethode)

- Carl Eitz (1848-1934) je uporabljal absolutno poimenovanje tonov in intonizacijo,. Toni C-dura se imenujejo BI TO GU SU LA FE NI BI

JALE METODA

- Richard munnich je uproabil absolutno metodo s poimenovanjem tonov C-dura JA LE MI NI RO SU WA JA

FUNKCIONALNE METODE

- Funkcionalna metoda M.A.Vasiljeviča (Srbija) je orientirana uporabo narodne glasbe pri pouku in oblikovanje tonskih predstav na osnovi petja znanih narodnih pesmi. Tonske stopnje poimenuje z zlogi: DO-RE-MI-FA-SOL-LA-SI-DO

Funkcionalna metoda Elly Bašič (hrvaška) uporablja dosledno izpeljan princip. Tonika Do metode. Mol ne uporablja kot paralelo dura, temveč znižuje 3,6 in 7 stopnjo – NJA, LJE, TE DO RE NJA FU SO LJE TE DO

METODE ABSOLUTNE INTONACIJE so poimenovane tudi kot **intervalske metode**, saj se učimo zapomnitve intervalov in ne tonskih stopenj (Nagli, Pfeifer, Matz)

V preteklosti so v osrednji Sloveniji uporabljali v večji meri absolutno metodo oblikovanja glasbenih predstav. V SV Sloveniji pa relativne metode,

VIZUALNA PREDSTAVITEV VIŠINSKIH DIMENZIJ GLASBE

HEIRONOMIJA - nakazovanje tonov z roko prosto po zraku
FONOMIMIKA - nakazovanje tonov z roko ob telesu (curwen)

PENTATONSKA ROKA (guido, kadaly)
GUIDOVA ROKA

ABSOLUTNI IN RELATIVNI POSLUH

ABSOLUTNI POSLUH

- **Aktivni absolutni posluh:**
- **Pasivni absolutni posluh:** prepoznamo, ampak ga ne znamo zapeti
- **Regionalni absolutni posluh:**

RELATIVNI POSLUH

TONSKE STOPNJE V SLOVENSkih DIDAKTIČNIH KOMPLETIIH

Sosledje spoznavanja tonskih stopenj pri relativnih metodah
V.-III. -VI. -II. - I. - IV. (4 razred), VII. (5 razred)
V 5 razredu spoznavajo tudi lestvico in tonsko abecedo

B. Oblak uporablja poimenovanje tonskih stopenj z naslednjimi zlogi DO RE MI FA SOL LA SI DO

- **A. Pesek:** DO1 RE MI FA SO LA TI DO2
- **I. Stefanija, D. Verbuč:** DO RE MI FA SOL LA SI DO
- **M. Slosar:** DO RE MI FA SO LA TI DO

POSTOPEK SPOZNAVANJA TONSKIH STOPENJ

- Poslušamo kako zveni
- Ponovimo tonske višine
- Zapišem, uporabimo različne vizualizacije
- Zapišemo zapisan niz
- Naučimo se pesmico v kateri se pojavljajo nove stopnje
- Ustvarjamo besedilo k z logi zapisanemu besedilu (lahko so zlogi v črtovju ali na različnih višinah v praznem prostoru)
- Ustvarjamo melodijo (z zlogi) k zapisanemu besedilu

METODE UČENJA MELODIJE

- Prepevanje
- Posnemanje (imitacija)
- Petje po notnem zapisu v kombinaciji s posnemanjem

VEČGLASJE

- Ležeči bas oz **bordun**
- Dodani melodični **ostinato** (ponavljajoči se melodični motiv)
- Dodani glas v **paralelni terci oz seksti**
- **Kanon**
  - o Simam, ka
  - o Pachelbel: kanon
  - o Marko skače: kanon
- Dodani melodični **ostinato** (ponavljajoči se melodični motiv) - *marko skače*
Do So La So
Mar-ko ska-če

- **Ležeči bas - bordun** (*Gora ta Banerina*)
- **Dodani glas v paralelni terci** (*Koroška ljudska pesem v F-duru*)
- **Kanon** - Simama, ka

SO MI LA RE DO FA (*do sem v 4 razredu*) TI - vrstni red učenja TI v 5 razredu

Polifonija (g. mnogoglasje) je večglasje v katerem so izraziti glasovi vodeni relativno samostojno, vendar harmonsko soodvisno. (Bach, II. Brandenburški koncert v F- duru, 1. St. Allegro)

Kontrapunkt pomeni vodenje glasov tako, da ostanejo samostojni. Je nauk o večglasju z določenimi pravili. Preučuje tonske odnose, ki nastanejo ob združevanju različnih melodij. Izraz srečamo pri prvem večglasju. Nauk kako bomo večglasje gradili. Ponavadi je šlo za vodilni glas, ki je bila koralna melodija in nad njim so ustvarjali nadaljnji glas. Pomeni nota proti noti. Lahko je šlo za imitacijo (kanon, fuga). Do 16 stoletja je šlo ponavadi vedno za kontrapunkt.

Homofonija je večglasje z izrazito melodijo, ki je ponavadi v zgornjem glasju. Drugi glasovi jo akordično in ritmično spremljajo in dopolnjujejo. Je nasprotje polifoniji.

7. GLASBENE OBLIKE

RONDO

RONDO (fr. Rondeau - krog, kolo, pesem v krogu)

Rondo je bil sprva vedra, družabna, plesna pesem v kateri sta se izmenjala **kuplet** (vedno drugačna melodija ali vsaj besedilo) in **refren** (pripev). Ta je bil stalen. Kuplet je pel posameznik ali par, refren pa vsi. Tako plesal posameznik ali par, refren pa vsi. Tako je še danes v številnih popevkih in drugih šaljivih pesmih. Npr. *Če študent na rajžo gre*.

V umetno glasbo se je rondo predelil v 17. stoletje. Postal je instrumentalna skladba, pri kateri se ista glasbena misel – tema – večkrat povrne. Njena ponovitve ločujejo glasbene misli, ki so včasih medigre – temi izrazito kontrastne ali pa ji enakovredne.

Razvidnost oblik rondo je odvisna od:

- Značilnosti teme
- Ponavljanja teme v prvotni obliki ali variirani obliki
- Glasbene vsebine vmesnih delov (krajše medigre ali daljše nove teme)
- Števila vmesnih misli, ki se izmenjujejo s temo

Pri rondojevsko oblikovanih skladbah je pomembno:

- Kolikokrat se ponovi glavna tema
- Kakšne so po značaju medigre, ki ločujejo nastope teme. Po tem ločimo verižni in simetrični rondo.

VERIŽNI RONDO

- Pred letom 1750 je bil običajen verižni rondo. Pri njem so posamezni oblikovni členi nanizani premočrtno: A B A C A D ... A (kord)
- Niza glavne melodije (teme) in medigre
- J.Ph. Rameau – Tamburin, instrumentalni sestav a b a c a d a

SIMETRIČNI RONDO

- Po letu 1750 je bil običajen simetrični rondo. Ta rondo teži k simetriji in kontrastu.
- A B A C A B A (koda)

- **Dvorak:** Humoreska – a b a c a b
- **Mozart:** Rondo iz Male nočne glasbe – a b a c a
- **Saint - Saens:** Okamenine iz Živalskega karnevala – a b a c
- **Mozart** Finale (Rondo) iz Dunajske sonatine št. 1 v C – duru – A(a b) B(c d) A(a b) C(e f)
- **Clarje:** Rondo – a b a c a

Za rondo ni značilno le vračanje istih glasbenih enot, ampak tudi njihov verdina in razigranost. Rondoji ne skrivajo ljudskega plesnega izvora. Številne sonate, simfonije, koncerti in podobna večstavčna dela se rada končajo z rondojem.

Vaje oblikovanja rondoja – USTVARJANJE

- Nizanje različnih kontrastnih pesmi in njihovo izvajanje.
- Oblikovanje ritmičnega rondoja z izmenjavo skupin in solistov.
- Oblikovanje melodičnega rondoja k danemu besedil (Oblak :Špela uk)
- Oblikovanje melodičnega rondoja po navodilih – mera, tonaliteta, obseg,...
- Plesna predstavitev rondoja – ustvarjenega ali poslušanega
- Risanje oziroma slikanje rondo oblike

VARIACIJA

Variiranje je spremljanje

Spremljamo lahko:

- Ritem in metrum
- Tempo
- Melodijo (dodajanje tonov in ornamentov)
- Harmonije
- Tonski način
- Dodajamo spremljevalne melodije
- Odvzemamo melodiji tone, tako da obdržimo najbolj pomembne
- Obrnemo temo ali njen del (inverzija)
- Obravnavamo temo ali njen del z imitacijo, fugatom ali kanonom
- Medsebojno ureditev glasov
- Dinamika
- Barvo
- Naravo in izraz
- Opustimo temo in obdržimo harmonijo ali ritem kot spomin na temo

Variacije

- Neposredne:**
  - o *Tema z variacijami* – gre za jasno členjenje. Najprej slišimo temo, ki je jasno zaključena. Jasni konci
  - o *Variacije na temo* – gre za temo in njeno spreminjanje. Variacije prehajajo druga v drugo

  - o *Stroge*: ornamentalne, figuralne
  - o *Proste*: karakterne, fantazijske

- Posredne:** tema ostane enaka, spreminjamo cev stavek z spremljevalnimi glasovi.
  - o Variacija na cantus firmus, Chaconna, fuga, fugato, passacaglia, variacijska tehnika jazza, ostinato v zabavni glasbi

Varianta je manjša sprememba melodije.

Primerjaj obe pesmi!!

Gregčev Peter -

Peter Pavel - varianta, gre za neposredno variiranje

Metamorfosa (gr. Metamorfosis – preobrazba) je temeljna sprememba, močnejša od variiranja

Prisluhni posnetkom in opiši glasbo:

- Sor:** Variacije op. 9 na Mozartovo temo
- Ukmar:** Burlesca
- Mozartove variacije v C-duru** – odlomek
- Vremšak:** Tema con variazioni
- Tančaj, tančaj Mrkocin
- Novak:** Cirkus

Glasbene oblike v učnem načrtu:

- Tretji razred: glasbena pravljica
- Četrty razred: pesemska oblika, kanon, rondo; opera, balet
- Peti razred: variacija

OPERA

(skr.iz ital. Opera in musica »glasbeno delo«)

- Je odrsko glasbeno delo, v katerem igralci prikazujejo dramsko dejanje, tako da pojejo ob spremljavi orkestra. Vključuje lahko duete, tercete, kvartete, sekstete in druge ansamble, zbor in celo balet.
- Recitativ je večdelni solistični spev z instrumentalno spremljavo
- Operno besedilo imenujemo liberto
- Glasbeni zapis za orkester in pevce je partitura
-
- W.A.Mozart: Čarobna piščalka
- Papagenova predstavitev pesmi
- Papagenovi zvončki
- Arija jraljice noči

BALET

(pomanjševalnica od ballo »ples«)

- Je gledališko delo, namenjeno skupinskemu umetniškemu plesu. Sestavljajo ga glasba, zgodba, ples, scena in kostumi.
- Skladatelj napiše glasbo, koreograf pa načrtuje plesno dogajanje
- Čajkovski: Labodje jezero - *Španski ples; Ples labodov* (odlomek)